

HERMANN WENDEL: JUGENDERINNERUNGEN EINES METZERS. Strasbourg. Librairie de la Mésange. 1934.

V avtobiografskih delih, pa naj bodo to življenjske izpovedi ali mladostni spomini, se piščeva podoba jasneje in ostreje zariše kakor v kateremkoli drugem delu, čeprav pod izposojenim plaščem opisuje lastno pisateljevo življenje. Takim spominom ne dajejo svojskega čara le vnanji dogodki. Dosti bolj jih še odlikujeta način pripovedovanja in pogum pri izberi snovi za izpoved. Zato so mladostni spomini dobrega znanca in preizkušenega prijatelja, kakor je nam Slovencem Hermann Wendel, za nas še posebno zanimivi.

Ta knjiga, ki razkriva Wendlovo življenje do njegovega dvajsetega leta, nam kaže njegovo pokolenje, starše in okolje, v katerem je rasel. Opisi kraja in dobe, sveži in podani v bleščečem se slogu, z lahkotnim obvladanjem jezika, plastično pričarajo pred duhovne oči patriarhalno življenje v starodavnem vojaškem Metz. Kako živi so opisi iz življenja puhlega pruskega meščanstva in nič manj plitke, a zato tem oholejše militaristične kaste, kakor je cvetelo pred koncem minilega veka! Zato se tem svetleje odraža od tega filistrskega ozadja Wendlova bohemska prešernost in umetniško nagnjenje pa njegova mladostna svobodoljubnost in prirojen odpor proti podaniškemu klečeplazenju. Zgodaj se mu razvije tenki čut za objektivnost in resnico, ki divje preganja sleherno hinavščino in nepoštenost, bodisi v umetnosti bodisi drugod. Nič ne prizanaša ne sebi ne drugim, kakor tudi nič ne olepšava in ne prikriva. Razumljivejši nam postane zlasti Wendlov pogum in duh odpornosti, ko preberemo to knjigo. Ne čudimo se več, da se je sredi vélike vojne v Wilhelmovi Nemčiji upal docela osamljen zahtevati pravičnost za južne Slované, takrat, ko je ležala Srbija še na tleh. Tem prvim spisom, posvečenim naši zemlji, je sledila vrsta toplo napisanih knjig, na stotine tehtnih člankov, na tisoče blagohotnih poročil o jugoslovanskih vprašanih, o nas in naših — tudi slovenskih rečeh. Wendlove zasluge za Jugoslavijo med Nemci so skoro neprecenljive.

Wendlovi mladostni spomini so čudovito topla in iskrena himna Metz in lorênski zemlji, tako iz temeljev francoski, po duhu in izročilu. Metz je v tem sinu vzhodno-pruskega priseljenca našel gorečega pevca, pohlevna lepota Pays-Messin pa slikarja s prebogato paletto. Lorena, kjer se dotikata dve kulturi in se križata dva velika naroda, in Metz, žlahtni plod te dežele, ki leži kakor Iridino jabolko med njima, sta mladega Nemca že zgodaj pridobila francoskemu duhu. Sam pravi: „Da sem takó, vzljubivši francosko bistvo, ne da bi zatajil nemško, zarana položil v sebi temelje dobremu Evropcu, se moram zahvaliti samo Metz; v nobenem nemškem mestu se mi obzorje ne bi bilo tako razširilo.“

In to je prav za prav čar te knjige, danes, ko smo bolj oddaljeni od ideala bratstva med narodi kakor kedaj prej. Danes se nam vsa ta absolutistična doba Nemčije okoli 1900 z vsem avtokratskim nazadnjaštvom in junkersko nasilnostjo zdi skoro idila, če jo primerjamo s sedanostjo. V Strasbourgu je izšla ta knjiga mladostnih spominov in v opravičilo in posvetilo ji je Wendel postavil na čelo Mussetov stih: „Ce livre est toute ma jeunesse.“ Napisal ga je kot politični pregnanec v inozemstvu blizu Pariza, kjer se je — po lastnem zatrdilu — že kot mladenič počutil manj tujega kakor v Berlinu. Le naravno je, da mora človek, ki je, kakor Wendel, delal vse življenje za pomirjenje med narodi, za evropski sporazum, ki je živel za družabno pravičnost in služil

kot prepričan demokrat človečanskim idealom, pa tega ni skrival, da mora tak človek danes iskati zavetja izven domovine. Drugačna usoda v naših nasilnih časih, ko se Evropi majejo temelji in grozeče preži pošast vojne, za moža Wendlovega kova ni mogoča.

K. Dobida.

LIKOVNA UMETNOST

RAZSTAVA MARIBORSKE „BRAZDE“. Novembra je razstavilo v Jakopičevem paviljonu v okviru mariborskega umetniškega kluba „Brazde“ šest slikarjev. Trije so iz Maribora, po eden pa iz Ptuja, od Sv. Lenarta v Slovenskih goricah in iz Prage. Ljubljanskemu občinstvu so razstavljalci znani z raznih prireditvah, vendar so nastopili to pot prvič skupno. Notranjih vezi med posamezniki sicer ni, in je klub očitno zbral le vse oziroma vsaj večino oblikujočih umetnikov, kar jih živi v Mariboru in njegovi širši okolici. Po pojmovanju, izražanju, pa tudi po vrednosti so si med seboj močno različni.

Precejšnja zbirko pokrajinskih motivov, po večini vedute iz Zgornje Savinjske doline, pa tudi iz drugih krajev Slovenije je pokazal *Anton Gvajc*, eden najstarejših živečih slovenskih slikarjev. Prvih naših umetniških gibanj okoli leta 1900. se je Gvajc že živahno udeleževal. Danes je kot sedemdesetletnik razstavil plodove umirjenega, oblikovno dognanega realizma brez težnje po razvoju. Da mu bomo pravični, moramo gledati njegova dela s stališča dobe, ko je dozoreval. So to prikupni izrezi iz prirode, podani na ustaljen, neoseben način. Njegove oljne slike so lirsko mirne in nekam blede presojne. Paleta mu obsega le ozko lestvico svetlih, zlasti sivomodrih in zelenkastih tonov, kar daje podobam sicer enoten, a hkratu monotono brezkrven izraz. Več čuvstvenosti je v manjših kompozicijah, medtem ko velika platna s praznimi ploskvami učinkujejo manj zanimivo.

Na videz impresionistično je delo *Alberta Sirka*. V kompoziciji in barvni obdelavi je viden močan temperament, ki postaja ponekod skoro samemu sebi namen. Dasi je njegov baročni zamah silovit in so žareče barvne ploskve do skrajnosti razgibane, je končni učinek mnogih Sirkovih kompozicij le bolj dekorativnega značaja. Ta južnjaška mogočnost je le redko prepričevalna, tako da so prizori gledalcu bolj kakor odsev površine brez živega jedra. Njegove figure pogrešajo telesnosti in so razpostavljene v prostoru brez globine. Boljše so pokrajine, kjer je več občutja in prisrčnosti. Je pa v Sirku zdrav prirodni slikarski talent, ki si še išče poti do pravega izraza. S temeljitejšim studijem narave in z umirjenostjo bo postalo njegovo ustvarjanje realnejše in še bolj življenjsko.

Medtem ko slika Sirk skoro izključno morje in živahne obmorske prizore, je *Karel Jirak* slikar solnčnih vinskih goric. Iz Haloz je zbral venec pokrajinskih motivov in figuralnih kompozicij. Očitna je težnja po naturalističnem oblikovanju kmetskega življenja, ki pa ostane bolj pri sentimentalno prikupni vnianjosti, da pogrešaš resničnost, življenjsko in umetnostno. Tak je prizor „Po trgatvi v Halozah“ pa „Ljubezen“ in „Haložanka“. Zdi se, da slikarju naturalizem ni nujen izraz. Figure so idealizirane in v bistvu le dekoracija, vstavljena v pokrajino. Tako ostane celota brez neposrednosti in tiste prvinske moči, katero zahteva snov, pa tudi čuvstveno nedoživljena. Kmetski ljudje v sliki trgatve so kakor klišeji brez individualne označitve. Telesne oblike niso niti